

สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิต

มหาวิทยาลัยศิลปากร ^{โดย} ^{นายชงศักดิ์ หงษ์แห่ง} สงวนลิขสิทธิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตรปริญญาศิลปมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประติมากรรม

ภาควิชาประติมากรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

พ.ศ. 2529

SYMBOL OF VIRTUE OF LIFE

by

Thongsak Hongpaeng

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment
of the Requirements for the Degree

MASTER OF FINE ARTS

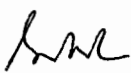
Department of Sculpture

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

1986

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้นักศึกษานิพนธ์เรื่อง
"สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิต" เสนอโดย นายชงศักดิ์ หงษ์แพง เป็นส่วนหนึ่งของการ
ศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาประติมากรรม

(ลงชื่อ)

(รองศาสตราจารย์ ไชศรี ศรีอรุณ).

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 29 เดือน ๓ - ๓ พ.ศ. ๒๕๖๑

ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

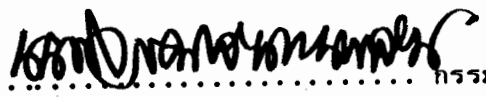
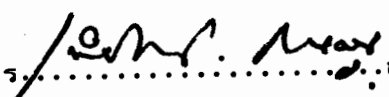
มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

 ประธานกรรมการ

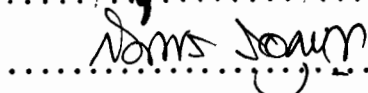
(อาจารย์ วิชัย สิทธิรัตน์)

วันที่ 8 เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

 กรรมการ / กรรมการ

(อาจารย์ นนทวารธน์ จันทนะพะลิน) (อาจารย์ เข้มรัตน์ กองสุข)

8 / ตุลาคม / ๒๕๖๑ 8 / ตุลาคม / ๒๕๖๑

 กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมพร รอดบุญ)

8 / ตุลาคม / ๒๕๖๑

หัวข้อวิทยานิพนธ์	สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิต
ชื่อ	นายธงศักดิ์ หงษ์แหง
สาขาวิชา	ประติมากรรม
ภาควิชา	ประติมากรรม
ปีการศึกษา	2529

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้ มีจุดประสงค์เพื่อเป็นการศึกษาแนวทางในการพัฒนารูปทรงของประติมากรรม จากความบังคาลใจ และความประทับใจ ที่ได้รับ จากศิลปวัตถุ ทางพุทธศาสนา มาเป็นรูปทรงเพื่อการสื่อความหมาย ความความคิดความรู้สึกส่วนคน ที่สะท้อนให้เห็นถึง ความคิด, ความรู้สึก และ อารมณ์ที่เกี่ยวข้องถึงคุณธรรม, ความงาม และความดี.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

Thesis Title	Symbol of virtue of life
Name	Mr. Thongsak Hongpaeng
Concentration	Sculpture
Department	Sculpture
Academic year	1986

ALSTRACT

The main purpose of this thesis is the way to study of direction in developing sculptural forms that I have gained spiritual and impression from relics which concern Buddhism. These forms can express the new character of significance which reflects idea, emotion and self-feeling that relate to life's virtue.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จขึ้นได้ก็ด้วยความกรุณาช่วยเหลือจาก อาจารย์
หลายท่าน ข้าพเจ้ารู้สึกซาบซึ้งในพระคุณเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกล่าวนามเป็นการ ขอบ
พระคุณอย่างสูงไว้ ดังต่อไปนี้.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เรืองสุข อรุณเวช

อาจารย์ นนทิวรรณ จันทนะผะลิน

อาจารย์ วิชัย สิทธิรัตน์

อาจารย์ เข็มรัตน์ กองสุข

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมพร รอดบุญ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๒
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (ABSTRACT).....	๓
กิตติกรรมประกาศ	๖
สารบัญ	๗
สารบัญ ภาพ.....	๘
รายชื่อขนาดและวัสดุของประติมากรรมในโครงการวิทยานิพนธ์.....	๘
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความสำคัญของโครงการวิทยานิพนธ์.....	2
ความมุ่งหมาย ในการค้นคว้าสร้างสรรค์.....	2
ขอบเขตการสร้างสรรค์.....	3
วิธีการศึกษา.....	3
แหล่งข้อมูล.....	4
วิธีเสนอผลงาน.....	4
2 ที่มาแห่งความบังคาลใจ.....	5
แนวทางของความคิดในการสร้างสรรค์.....	7
ลักษณะขององค์ประกอบของรูปทรงที่สำคัญ	8
ความหมายและคุณค่าของรูปทรง.....	9
วิธีการสร้างสรรค์.....	14
สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 1.....	29
สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 2.....	31
สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 3	33

บทที่	หน้า
สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 4.....	35
สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 5.....	37
อุปสรรคและปัญหาของการสร้างสรรค์.....	43
3 สรุป	45
บรรณานุกรม.....	46
ประวัติการศึกษา.....	47

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	วาดเส้นแสดงแหล่งกำเนิดที่นำมาใช้	16
2-6	วาดเส้นเพื่อค้นหารูปทรง	17-21
7	ภาพจำลองขนาดเล็ก	22
8	ภาพจำลองขนาดเล็ก สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 1	23
9	ภาพจำลองขนาดเล็ก สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 2	24
10	ภาพจำลองขนาดเล็ก สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 3	25
11	ภาพจำลองขนาดเล็ก สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 4	26
12	ภาพจำลองขนาดเล็ก สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 5	27
13	สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 1	28
14	สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 2	30
15	สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 3	32
16	สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 4	34
17	สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 5	36

รายชื่อ ขนาด และวัสดุของประติมากรรมในโครงการวิทยานิพนธ์

ชื่อ	ขนาด	วัสดุ
สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 1	86 ซม.	พลาสติก
สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 2	194 ซม.	พลาสติก
สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 3	133 ซม.	พลาสติก
สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 4	135 ซม.	พลาสติก
สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 5	130 ซม.	พลาสติก

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บทที่ 1

บทนำ

ผลงานทางศิลปะ เป็นผลงานการสร้างสรรค์ของมนุษย์ ความคิดสร้างสรรค์
เกิดขึ้นได้ก็ด้วยอาศัยแรงผลักดันอยู่สองด้าน คือ :-

1. แรงผลักดันภายใน (Internal Source) เป็นสิ่งที่ถูกถ่ายทอดสัณ
ชาติญาณจากบรรพบุรุษ ทำให้เกิดมีความคิด, ความรู้สึก, จินตนาการ และความคิดค้น
แรงผลักดันภายในนี้ จะถูกสั่งสมมาตั้งแต่เด็กโดยไม่รู้ตัว เป็นสิ่งที่ฝังรากลึกอยู่ภายใน
จิตใจ

2. แรงผลักดันภายนอก (External Source) ได้แก่ สิ่งที่เรารับรู้
จากโลกภายนอก เช่น ความคิดอิทธิพลจากสังคม ความเชื่อ, ความศรัทธา ค่อ
ศาสนา และวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี อันเป็นสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวทั้งทาง
ด้าน คติธรรม ที่มีผลต่อการประพฤติปฏิบัติตนในสังคมและวัฒนธรรม อันเป็น สถานที่ ,
วัตถุสิ่งของที่คนในสังคมนั้นๆ สร้างขึ้นเพื่อสนองตอบความเชื่อความศรัทธา ค่อศาสนา
ในสังคมนั้น

แรงผลักดันทั้งสองด้านนี้ นับได้ว่าสำคัญมากทำให้นักมนุษย์ในอดีตจนถึงปัจจุบัน
สร้างสรรค์ ผลงานศิลปะที่ยิ่งใหญ่ เกิดแหล่งอารยธรรมที่สำคัญๆ และได้ให้อิทธิพล
ทางความคิดของมนุษย์ ติดต่อกันมา จนเกิดวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่อง

จากแหล่งอารยธรรมโบราณศิลปะของมายันก็ดี, ศิลปะของอียิปต์ หรือแม้กระทั่ง
ทั้งแหล่งอารยธรรมโบราณตะวันออก เช่น อินเดีย, ขอม, จีน ฯลฯ ซึ่งล้วน เป็น
ผลเกิดจากแรงผลักดันทั้งสองอย่างนี้ทั้งสิ้น

ประสบการณ์ของมนุษย์ทำให้เกิดการเรียนรู้ มีความทรงจำก่อให้เกิดจินตนา
การ และความคิดค้นในการสร้างสรรค์ เพื่อตอบสนองต่อความคิดอิทธิพลจากสังคม อัน

เป็นสภาพรอบ ๆ ตัวภายนอก ย่อมเกิดเป็นขบวนการก่อให้เกิดผลงาน และวิวัฒนาการ
อย่างค่อเนื่อง บ่งบอกถึงร่องรอยแห่งการดำรงชีวิตของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่าง
มนุษย์ด้วยกันเอง และมนุษย์กับสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัว

มนุษย์เรานั้นมีอารมณ์ มีความรู้สึก เกิดความคิดสร้างสรรค์ผ่านการรับรู้ จาก
ประสาทสัมผัสทั้งห้าอันได้แก่ ประสาทหู, ตา, จมูก, ลิ้น, กาย เป็นผลทำให้เกิด
เกิดประสบการณ์ มีความรู้สึกทางสุนทรีย์ คือการรู้ค่าในความงาม ความมีระเบียบ,
ความประสานกลมกลืน ซึ่งมีพร้อมในธรรมชาติ

เพราะฉะนั้น การสร้างสรรค์งานศิลปะ นอกจากจะอาศัยแรงผลักดัน กาย
ใน ซึ่งเกิดจากความรู้สึกนึกคิด และจินตนาการแล้ว ยังจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจ
และการศึกษาสภาพความเป็นจริงจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ประกอบ
อีกด้วย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ความสำคัญของโครงการวิทยานิพนธ์

1. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและพัฒนาารูปทรงสัญลักษณ์ จากศาสน
วัตถุโบราณสถาน ที่คนในสมัยโบราณสร้างขึ้นด้วยปัจจัยพื้นฐานทางความคิด แห่งคุณ
ธรรมที่เกี่ยวกับชีวิตอันจะช่วยในการสร้างสรรค์รูปทรงประติมากรรมตามทัศนคติส่วนตัว
2. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้างานประติมากรรมอันมีลักษณะ ที่
แสดงออกถึงความคิด อารมณ์ ความรู้สึก แห่งคุณงามความดี มีเนื้อหา เกี่ยวข้อง
กับชีวิต

ความมุ่งหมายในการค้นคว้าสร้างสรรค์

1. เพื่อศึกษาค้นคว้าหาารูปทรงที่แสดงความคิด อารมณ์ ความรู้สึกที่เกี่ยวข้อง
กับคุณงามความดี แสงสว่างแห่งชีวิตอัน เป็นนามธรรมในงานประติมากรรม

2. เพื่อศึกษาค้นคว้าหาความหมายและส่วนประกอบย่อย สัดส่วน สีลา การเคลื่อนไหวในองค์ประกอบ จากศิลปะวัตถุ เช่น ศาสนวัตถุโบราณสถานที่ประทับใจ เพื่อช่วยส่งเสริมในการสร้างสรรค์รูปทรงอันมีรูปแบบที่สื่อความหมายเป็นสัญลักษณ์ ทำให้เกิดความรู้สึกที่เกี่ยวข้อง เชื่อมโยงกับคุณธรรมแห่งชีวิต

ขอบเขตการสร้างสรรค์

1. ศึกษาลักษณะของนามธรรมที่แฝงไว้ด้วย ปรัชญาและคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าแห่งการดำเนินชีวิต จากศิลปะวัตถุ โบราณสถานเพื่อนำมาเป็นปัจจัย กำหนดเนื้อหาในการสื่อความหมายของรูปทรงประติมากรรม

2. วิเคราะห์หาเหตุผล จากลักษณะของนามธรรมนั้น เพื่อให้เข้าใจ ถึงเนื้อหา ซึ่งจะ เป็นแนวทางในการพัฒนาสร้างสรรค์รูปทรงเป็นสัญลักษณ์สื่อความหมายของคุณธรรมแห่งชีวิต

วิธีการศึกษา

1. ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูล เหตุผลที่มีพื้นฐานของความเป็นจริง เช่น ส่วนประกอบย่อย สัดส่วน จังหวะ สีลาการเคลื่อนไหว ของทัศนธาตุ (Visual Elements) จากศิลปะวัตถุโบราณสถานที่เกี่ยวข้อง

2. วิเคราะห์ ทัศนธาตุในองค์ประกอบตามเหตุผล จากพื้นฐานของความเป็นจริงที่ได้จากแหล่งข้อมูลในข้อ 1 เพื่อนำมาคลี่คลายปรุงแต่งให้สอดคล้องสัมพันธ์ กับความคิด จินตนาการในการสร้างสรรค์รูปทรงประติมากรรมตามทัศนส่วนตัว

3. ศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ได้ตามเหตุผลจากพื้นฐานของความเป็นจริงกับส่วนที่เกิดจากจินตนาการและทัศนคติส่วนตัว ในองค์ประกอบใหม่ อันจะนำไปสู่ความเป็น เอกภาพที่สมบูรณ์และ เกิดคุณค่าของรูปทรงประติมากรรม

4. ศึกษาและเลือกสรรค้ เทคนิควิธีการทำงาน เพื่อสื่อความหมายแสดง
ออกถึงคุณค่าของผลงานประติมากรรม

5. ขยายแบบรูปทรงของงานประติมากรรมตามขนาด และสัดส่วน ที่
เหมาะสม

แหล่งข้อมูล

1. ศิลปวัตถุ, โบราณสถาน, วัด พิพิธภัณฑ ์ ฯลฯ
2. ตำราศิลปะที่เกี่ยวข้องกับศาสนวัตถุ ศาสนสถาน
3. ตำราเกี่ยวกับปรัชญาและหลักธรรมที่สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิต

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

1. จัดพิมพ์เอกสารประกอบการปฏิบัติงานประติมากรรม
2. ภาพถ่ายผลงานและบทวิเคราะห์ วิจารณ์ เปรียบเทียบ
3. การแสดงผลงานประติมากรรม

บทที่ 2

ที่มาแห่งความบันเทิง

การดำเนินชีวิตในสังคมหนึ่ง ๆ ย่อมมีกฎเกณฑ์ ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสนับสนุนให้เกิดจตุรรวมแห่งจิตใจร่วมกันเพื่อผลสงบสุขภายในสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมย่อมมีความแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อ ศาสนา และสภาพแวดล้อมของสังคมนั้น ผลที่ได้รับจากการปฏิบัติ ร่วมกันในสังคมนี้เองที่ก่อให้เกิด คุณธรรมในจิตใจของมนุษย์ คุณธรรมเป็นสิ่งที่ดีงาม มนุษย์จะมีสิ่งนี้ได้จะต้องผ่านการขัดเกลาสัญชาตญาณดิบของสัตว์ให้หมดสิ้น หรือให้เหลือ น้อยที่สุด เพื่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง และเพื่อความสมบูรณ์แห่งความเป็นมนุษย์นั่นเอง

เพราะฉะนั้น มนุษย์จึงพยายามที่จะหาวิธีการที่จะได้มาซึ่งคุณธรรม ในจิตใจ วิธีการหนึ่งก็คือ อาศัยความเชื่อ, ความศรัทธาต่อศาสนา เป็นสิ่งยึดเหนี่ยว

มองย้อนกลับไปในอดีต มนุษย์ในสมัยโบราณได้ทั้งร่ำรวยต่าง ๆ ไร้อย่างมากมายไม่ว่าจะเป็นศิลปวัตถุโบราณสถาน ซึ่งร่ำรวยเหล่านี้ เป็นร่ำรวย แห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์แฝงไว้ด้วยความเชื่อ ความศรัทธาต่อศาสนา เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงกฎเกณฑ์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมไว้อย่างพร้อมมูล สิ่งเหล่านี้เองที่ให้อิทธิพลต่อความคิดของมนุษย์สืบทอดกันมา และมีวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่อง

ในสังคมไทย เราถือได้ว่าเป็นสังคมที่ลุ่มลึกทางวัฒนธรรม สังคมหนึ่ง ยังคงสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ และมีลักษณะ เฉพาะตัวได้อย่างเด่นชัด ทั้งนี้เพราะเราได้รับเอา ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติมีหลักศีลธรรมมากมาย ที่พุทธศาสนิกชนพึงนำไปประพฤติปฏิบัติ นำมาซึ่งความสุขทางใจและ หลุดพ้นจากกิเลส หรือพ้นจากทุกข์

ความศรัทธาต่อพุทธศาสนา เป็นผลทำให้เกิดแรงจูงใจในการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ เพื่อประกอบเป็นพิธีกรรมหรือศาสนพิธี เช่น พิธีทำบุญในเทศกาลต่าง ๆ ก็ดี เพื่อสนองต่อศาสนานั้น วัด, โบสถ์, วิหาร เจดีย์พระพุทธรูป จึงถูกสร้างขึ้น และนำมาประกอบในพิธีกรรมให้สมบูรณ์ขึ้น นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมอื่น ๆ เช่น แรกนาขวัญ, พิธีสงกรานต์ ตลอดจนพิธีแต่งงาน, บายศรีสู่ขวัญ ซึ่งก็มีรูปแบบแตกต่างกันออกไปในแต่ละท้องถิ่น แต่ก็มีจุดมุ่งหมายอันเดียวกันนั่นก็คือ เพื่อผลแห่งการที่จะได้มาซึ่งคุณธรรมในจิตใจ ของคนในสังคมของคนนั่นเอง

สภาพแวดล้อมทางด้านพุทธศาสนาที่มีหลักธรรมพร้อมด้วยเหตุผลแห่งความจริง โดยอาศัยหลักความเป็นไปในธรรมชาติ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม มีอิทธิพลต่อความคิดของข้าพเจ้ามาแต่กำเนิด เฉพาะในส่วนที่เป็นนามธรรมนั้น ยกตัวอย่าง เช่น หลักธรรมอันเป็นศีลห้าประการก็เป็นหลักกว้าง ๆ ที่คนในสังคมควรประพฤติ ปฏิบัติต่อกันด้วยความสมบูรณ์ ที่มีคุณธรรมในจิตใจเกิดขึ้น ในส่วนของรูปธรรมก็เช่นเดียวกันไม่ว่าจะเป็นวัตถุ, สิ่งก่อสร้างกับพุทธศาสนา และ วัฒนธรรม, ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ที่สังคมเราได้สัมผัสกันมาเป็นเวลาอันยาวนานนั้น ได้แฝงเร้นแนวทาง ในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า ทำให้ข้าพเจ้ามองเห็นว่าสภาพแวดล้อมดังกล่าว มีความหมายต่อจิตใจของข้าพเจ้า ยังให้เกิดอิทธิพลต่อความคิดในการสร้างสรรค์

ความคร่งห่าม, สง่างามของโบสถ์วิหาร ที่ประดับประดาด้วยสีลา อันอ่อนช้อย ของช่อฟ้า ใบระกา ความเหมาะสมของช่องว่าง และแสงสว่างภายในโบสถ์วิหาร ค่ององค์พระประธาน รวมทั้งความอึมเิบของปริมาตรแห่งองค์พระประธาน นั้นสิ่งเหล่านี้เป็นบันทึกร่องรอยแห่งศรัทธา พลังความคิด และความตั้งใจอย่างสูงส่ง ข้าพเจ้าถือว่าเป็นสิ่งมีคุณค่าของคุณธรรมและความดีแห่งชีวิตของคนเรา

จากสภาพแวดล้อมดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เป็นสิ่งกระตุ้นให้ข้าพเจ้า เกิดความคิด จินตนาการมีความปรารถนาที่จะศึกษาความงาม และนามธรรมที่แฝงเร้น จากสิ่งเหล่านี้ เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลในการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมที่แสดงเนื้อหา และ

สื่อความหมายอันเป็น สัญลักษณ์ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับร่องรอยของวัฒนธรรมแห่งชีวิต

แนวทางของความคิดในการสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์งานประติมากรรม เพื่อแสดงเนื้อหา และสื่อความหมายอันเป็นสัญลักษณ์ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมแห่งการดำเนินชีวิตของข้าพเจ้านั้น เป็นการแสดงออกของความคิด, อารมณ์, ความรู้สึก ออกมาในคุณลักษณะเป็นตัวแทน คือ สัญลักษณ์อันใหม่

จากการศึกษาค้นคว้าข้าพเจ้าได้พบว่า" การใช้ สัญลักษณ์ในทางพระพุทธศาสนานั้น เริ่มมีขึ้นในประเทศอินเดีย ครั้งพระเจ้าอโศกมหาราช (พ.ศ.270-311)ซึ่งเป็นรัชกาลที่ 3 ในโมริยะราชวงศ์ ได้ทรงสร้าง พุทธเจดีย์สถานไว้หลายแห่งแต่ในอินเดียสมัยนั้น ยังมีข้อห้ามมิให้ทำรูปคนสำหรับเคารพ คือไม่ทำรูปพระพุทธรูปเป็นรูป มนุษย์ จึงทำแต่รูปอื่นเป็น ลักษณะแทน เช่น

- ปางมหาภิเนษกรม ก็ทำเป็นรูปม้า หูกเครื่องไม่มีคน
- ปางประทานปฐมเทศนา ทำเป็นรูปธรรมจักร มีรูปกวางหมอบ อันหมายความว่าทรงแสดงธรรมจักร ในมฤคทายวัน
- ปางประสูติ ก็ทำเป็นรูปพระนางสิริมหามายา กำลังประทับนั่ง หรือยืนบนดอกบัว มีช้างสองเชือกถือเต้าน้ำเทลงบนเศียร ของนางกษัตริย์ดังที่ปรากฏ อยู่ที่มหาสถูปสาญจี"¹

จากการใช้ สัญลักษณ์ในทางพระพุทธศาสนานั้น ตั้งแต่ในสมัยอินเดียโบราณ เป็นต้นมา ตลอดจนไทยเราได้รับเอาพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ได้มีวิวัฒนาการปรับปรุงรูปแบบของ สัญลักษณ์ต่าง ๆ และสิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม ทางศาสนาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนกลายเป็นมรดกที่บ่งบอกถึงความมีเอกลักษณ์ของศิลปไทยเราอย่างชัดเจน จะเห็นได้จากลักษณะของพระพุทธรูปของไทยเรา มีลักษณะของการ

¹ สมพร อยู่โพธิ์, กำเนิดพระพุทธรูป, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์ จำกัด)

นำเอาเส้นที่อ่อนช้อย เรียบง่าย แสดงถึงความกลมกลืนของเส้นปริมาตร และสัดส่วน ได้อย่างเหมาะสม อันเป็นภาพซึ่งจะนำไปสู่จิตใจที่งดงามและสูงส่ง เมื่อได้สัมผัส

จากการศึกษา ศิลปวัตถุโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับทางพระพุทธศาสนา ทำให้ข้าพเจ้าประทับใจจากสัญลักษณ์ต่าง ๆ ตามศาสนวัตถุ ประารณนาที่จะศึกษาวิเคราะห์ เพื่อเป็นสื่อในการสร้างสรรค์รูปทรงประติมากรรม โดยวิธีการปรุงแต่งผสมผสาน กันของ ข้อมูลที่ได้ศึกษามา รวมทั้งลักษณะความงามซึ่งคลี่คลายจากธรรมชาติ เช่น ดอกบัว, ใบไม้ เป็นต้น

ลักษณะขององค์ประกอบของรูปทรงที่สำคัญ

ในบรรดาศาสนวัตถุต่าง ๆ ซึ่งนอกเหนือจากลักษณะของพระพุทธรูปแล้ว ข้าพเจ้ายังได้ศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะโครงสร้างของใบเสมา ซึ่งเป็นศาสนวัตถุ ที่สำคัญอีกชนิดหนึ่ง ดังคำกล่าวของ น.ฉ.ปากน้ำ ทวีว่า "คำว่า เสมา หรือ สีม่า ซึ่งมีการกำหนดเขตสังฆกรรม โดยมีพระอุโบสถอยู่ตรงกลางมีหินปักอยู่โดยรอบ สีม่าคือหลักเขตสังฆกรรมนั่นเอง"²

"ลักษณะของใบเสมารุ่นแรก ๆ ของทวารวดี ภาคอีสาน จะเป็น เพียงแผ่นสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าถากยอดเป็นสามเหลี่ยม เพียงเท่านั้นก็สมบูรณ์แล้ว สมัยต่อมาด้วยอำนาจของสุนทรียารมณ์มนุษย์ก็แต่งเกลาให้สวยงามขึ้น คือยอดสามเหลี่ยม ก็ตัดปลายเสียบ้าง ดูแปลกออกไป ตรงบ่าเสมาแทนที่จะเป็นเส้นจากท่อน ๆ ก็ทำเว้าเข้ามาบ้าง บางทีก็ทำยอดแหลม ด้วยเส้นอ่อนช้อยบ้าง ต่อมาก็เพิ่มความวิจิตรลงไป คือทำเป็นเสมาซ้อนกันสองแผ่นหรือสามแผ่นบ้าง จนปรากฏรูปจำหลักบนแผ่นเสมาเป็นภาพต่าง ๆ หรือเป็นลวดลายอันวิจิตร ใบเสมารุ่นต่อ ๆ มา จึงมีการตัดแปลงให้มี สันคม มีเอวคอค แล้วก็มีการ จนในสมัยอยุธยา มีสัญลักษณ์ของคนเข้าไปอยู่ในนั้นทั้งหมดเพราะมนุษย์นั้นมีสัญชาติญาณเข้าข้างตัวเองเสมอ แม้เจดีย์สถานในอินเดียเอง รุ่นหลัง ๆ ก็อดที่จะเอากายวิภาคของมนุษย์เข้าไปใส่เสียมิได้ อันใบเสมาเมืองไทยก็เช่นเดียวกัน แรก

2

น. ฉ ปากน้ำ (นามแฝง), "ความเป็นมาของใบเสมา," หนังสือศิลปบนใบเสมา,

ที่เดียวก็เกิดเป็นเอว มี บ่า ต่อมาก็มียอก แล้วก็เกิดส่วนต่าง ๆ เพิ่มอีก คือ มีตา
อก, บ่า, เอว, ท้อง, คอ ส่วนยอดสูงในสมัยอยุธยาตอนปลาย ยังมีพระเกี้ยว
สวมเสียดีกกลายเป็นส่วนศีรษะไป”

จากลักษณะของใบเสมาดังที่ได้ยกตัวอย่างบทความของ น. ณ ปากน้ำ มา
กล่าวอ้าง ซึ่งมีความสำคัญอันเป็น สัญลักษณ์ที่กำหนดเขตสังฆกรรมของสงฆ์แล้วยังมีวิวัฒ
นาการของรูปแบบของใบเสมาให้มีรูปทรงที่วิจิตรสมบูรณ์ ตลอดจนมา

จากการศึกษาวิเคราะห์ทำให้ข้าพเจ้ามองเห็นลักษณะขององค์ประกอบรวมคือ
มีรูปแบบที่เป็นแผ่นซ้อนกัน มีความสมดุลย์ในแนวดิ่ง มีเส้นแกนตั้งในแนวดิ่งอยู่ ตรง
กลาง ซึ่งขยับออกถึงโครงสร้างใหญ่ ส่วนรูปนอกของรูปทรง (Shape) นั้นจะประกอบ
กันในลักษณะ 2 ข้างเท่ากัน เรียกว่ามีความสมดุลย์ แบบ Symmetry มีส่วนบน
ส่วนกลาง ส่วนล่าง มีองค์ประกอบของโครงสร้างส่วนรวมในแนวดิ่งนี้

จากรูปแบบขององค์ประกอบที่ได้จากการศึกษาลักษณะของใบเสมาดังที่ได้กล่าว
มานี้ เมื่อเปรียบเทียบกับลักษณะขององค์พระพุทธรูปไม่ว่าจะเป็นอริยาบทยืนหรือนั่ง แบบ
พระประธานในโบสถ์ จะมีลักษณะของความสมดุลย์ แบบ Symmetry เช่นเดียวกัน
ซึ่งเป็นความสมดุลย์ที่จะนำไปสู่ความรู้สึกที่เจียบ, สงบนิ่ง, มั่นคง และนำไปสู่ การ
สื่อความหมายแห่งพิธีกรรมทางพุทธศาสนาได้

นอกจากนี้ยังมีลักษณะขององค์ประกอบที่เป็นส่วนรองอื่น ๆ ที่ข้าพเจ้า ได้คลี่
คลายนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบในรูปทรง เช่น รูปทรงของศาลมัจฉาซึ่งเป็นอัฐบริวาร
ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมของสงฆ์อย่างหนึ่ง ชายผ้าจีวรของพระพุทธรูป และรวมทั้งลักษณะ
ของใบโพธิ์ และดอกบัวอันเป็นดอกไม้ที่เรานิยมนำไปบูชาพระซึ่งเป็น สัญลักษณ์ แห่งคุณ
งามความดี

ความหมายและคุณค่าของรูปทรง

การสร้างสรรคผลงานประติมากรรมของข้าพเจ้า ในโครงการวิทยานิพนธ์ชุดนี้

ข้าพเจ้ามีความปรารถนาในการถ่ายทอดความคิด, อารมณ์, ความรู้สึก ของข้าพเจ้า โดยอาศัยการผสมผสานปรุงแต่งของข้อมูลที่ได้ศึกษา, วิเคราะห์ จากศาสนวัตถุ ที่ประทับใจ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ข้าพเจ้าเชื่อว่า การดำเนินชีวิตของคนเรานั้นได้บันทึกความคิด, อารมณ์, ความรู้สึกที่มีต่อความเชื่อ, ความศรัทธา ต่อศาสนา, ขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างค่องเนื่อง จนเกิดการสร้างสรรค์ และวิวัฒนาการสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมต่าง ๆ ตลอดมา นั้น เป็นการถ่ายทอดความคิดความรู้สึกแห่งนามธรรม อันหมายถึง คุณงามความดี แห่งจิตใจ ออกมาเป็นรูปธรรมที่ปรากฏให้เห็นในสังคมของไทยเรา ไม่ว่าจะเป็น ศิลปวัตถุ, โบราณสถาน ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับทางพุทธศาสนาก็ล้วนมีลักษณะของนามธรรม ที่แฝงเร้นอยู่แทบทั้งสิ้น

การสื่อความหมายของรูปทรงประติมากรรมของข้าพเจ้าก็ด้วยการอาศัย ความคิด, อารมณ์, ความรู้สึกส่วนตัว และนำเอาความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ ของข้อมูลที่ประทับใจในศาสนวัตถุมาสร้างสรรค์รูปทรงขึ้นใหม่ ที่สัมพันธ์เชื่อมโยง กับความรู้สึกของคุณธรรมแห่งชีวิต

ทัศนธาตุ (Visual Elements) ที่นำมาใช้ในขบวนการของการ สร้างสรรค์รูปทรง (Structural Organization)

ผลงานประติมากรรม จะเกิดขึ้นตามจุดมุ่งหมายของข้าพเจ้าได้ต้องอาศัยการผ่านขบวนการของการสร้างสรรค์รูปทรง ซึ่งหมายถึง การนำลักษณะของเส้น, ปริมาตร, น้ำหนัก พื้นผิว พื้นที่ว่าง รวมทั้งกฎแห่งความสมดุลย์, ความกลมกลืน, จังหวะลีลา และสัดส่วนที่ถูกเลือกสรรค์ปรุงแต่ง ผสมผสาน กับความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และจินตนาการของตนเอง ซึ่งเป็นส่วนช่วยให้ผลงานประติมากรรมนั้น สื่อความหมาย ได้ตามจุดประสงค์

รูปทรง โครงสร้างของรูปทรง ส่วนรวม มีลักษณะผสมผสานกันระหว่างรูปทรงทางเรขาคณิต (Geometric Form) และรูปทรง Organic Form ซึ่งคลี่คลาย มาจาก

ธรรมชาติ ซึ่งประกอบด้วยปริมาตรที่ทับซ้อน เกิดจากการประสานกัน และตอบรับกัน
ของเส้นในปริมาตรใหญ่

จากการคลี่คลายรูปทรงของใบเสมา ไม่เฉพาะที่มีลักษณะขององค์ประกอบ
ในแนวตั้งคี่และมีความสมดุลลักษณะแบบสองข้างเท่ากัน (Symmetry) เช่นเดียวกับ
กับลักษณะของพระพุทธรูปและสถูปเจดีย์เท่านั้น แต่ข้าพเจ้ายังได้คลี่คลายในส่วนที่เป็น
องค์ประกอบย่อย ทั้งลักษณะเป็นเหลี่ยมสันที่คมชัดของปริมาตร จากใบเสมาและเส้น
โค้งที่มีลักษณะอ่อนโยน ความโค้งมนของปริมาตรจากองค์พระพุทธรูป มาใช้ ผสม
ผสานในองค์ประกอบของรูปทรงประติมากรรมของข้าพเจ้า

เส้น ลักษณะของเส้นที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์จะเห็นได้ว่า เส้นโค้ง
ที่มีลักษณะเป็นรูปทรง ขององค์พระพุทธรูป ใบเสมาลายไทย มีการเคลื่อนไหวที่
นุ่มนวล อ่อนโยน แผ่วเบา เมื่อนำมาผสมผสานกับเส้นตรง, เฉียง ในปริมาตรของ
รูปทรงทำให้เกิดความรู้สึกที่เบาบางในบางจังหวะและตรงแน่นมั่นคงนิ่ง สงบ
ในโครงสร้างใหญ่ของรูปทรง โดยอาศัยลักษณะองค์ประกอบแห่งความสมดุล
แบบ Symmetry

ปริมาตร ปริมาตรที่ทับซ้อนในแนวตั้งคี่โค้งมนไปตามจังหวะของเส้น แบบ
Organic และการหลักระยะของปริมาตรด้วยเหลี่ยมสันที่คมชัดแบบเรขาคณิต (Geo-
metric) ลักษณะดังกล่าวนี้ ข้าพเจ้าได้คลี่คลายมาจากปริมาตรของใบเสมาพระพุทธรูป
องค์ระฆังของสถูปเจดีย์ ซึ่งมีการก่อตัวของปริมาตรในโครงสร้างของรูปทรง ใน
แนวตั้งคี่จากส่วนฐานสู่ส่วนบนสุดให้ความรู้ สึกที่มั่นคงแข็งแรงและสงบนิ่ง ข้าพเจ้าได้
นำมาผสมผสานปรุงแต่งให้เกิดความกลมกลืน ในผลงานประติมากรรม อันจะนำไป สู่
การสื่อความหมายของรูปทรงแห่งความรู้สึกที่สงบนิ่งมั่นคงได้

น้ำหนักอ่อนแก่ของแสงแสงเงา ลักษณะของน้ำหนักที่เกิดขึ้น อันเนื่องมาจาก
มิติของปริมาตร ที่มีแผ่นราบตรงและโค้งทำให้เกิดน้ำหนักที่รุนแรงเป็นบางจังหวะ ผสม
ผสานกับลักษณะ เบาบาง ในองค์ประกอบของโครงสร้างจากส่วนล่างถึงส่วนบนของรูปทรง

การประสานกันของน้ำหนัก จะขึ้นอยู่กับลักษณะของปริมาตรที่สมดุล แบบ Symmetry ในโครงสร้าง

พื้นผิว จากการศึกษาลักษณะของพื้นผิวของศิลปวัตถุ ไม่ว่าจะ เป็นพระพุทธรูป, ใบเสมา หรือองค์สถาปัตยกรรมส่วนมากจะมีลักษณะที่เรียบง่ายผิวดิ่ง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับชนิดของวัสดุที่นำมาใช้ เช่น พระพุทธรูปที่หล่อด้วยวัสดุสัมฤทธิ์ กับ พระพุทธรูปที่แกะสลักด้วยหิน จะมีลักษณะของพื้นผิวไม่เหมือนกัน แต่คำนึงถึงการใช้เส้นที่ประสานกลมกลืน กับสัดส่วนของปริมาตรที่เหมาะสม

เพราะฉะนั้น พื้นผิวจะเรียบง่าย ข้ำพเจ้าคิดว่า ลักษณะที่เรียบง่ายที่ได้จากการศึกษา จะเป็นข้อมูลที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่จะทำให้การสื่อความหมาย ในรูปทรงประติมากรรมของข้ำพเจ้าตามจุดมุ่งหมายที่ให้ความรู้สึกที่นุ่มนวลส่งเสริมให้เกิดความงาม ความกลมกลืนในรูปทรงได้

พื้นที่ว่าง (Space) เนื่องจากลักษณะของรูปทรงเป็นรูปทรงที่ทับซ้อน (Solid form) จึงทำให้ Space ภายในรูปมีส่วนสำคัญน้อยกว่าลักษณะของปริมาตร อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของ Space ที่ล้อมรอบรูปทรงโดยส่วนรวม หรือ พื้นที่ว่างนำมา กำหนดรูปทรงเกิดอาการเคลื่อนไหว เข้าออกเป็นจังหวะจากส่วนล่างถึงส่วนบน ของรูปทรงแบบ Symmetry เช่นเดียวกับปริมาตร บางรูปทรงมีการเจาะปริมาตรให้มี Space ทะลุเข้าออกได้ ประมาณ 10 % เพื่อการผ่อนคลายของปริมาตรที่ทับซ้อน

วัสดุ การสื่อความหมายของงานประติมากรรมจะบรรจุจุดประสงค์ได้นั้นประการหนึ่งก็คือ การนำเอาวัสดุที่เหมาะสมกลมกลืนกับเนื้อหาที่ใช้ในการทำงาน กรรมวิธีในการใช้วัสดุ และธรรมชาติของวัสดุมีส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดรูปทรง รวมทั้งเอกลักษณ์และคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ แตกต่างกันไป ยกตัวอย่างเช่น วิธีการปั้นนั้น มักนิยม เอาวัสดุที่มีความยืดหยุ่นได้ง่าย เพราะเหตุว่าการเพิ่มหรือลดปริมาตรของรูปทรงทำได้สะดวก แต่การจะทำให้รูปทรงคงสภาพตัวอยู่ได้ ต้องผ่านกรรมวิธีถอบเป็นแม่พิมพ์ และหล่อเป็นวัสดุที่คงทนถาวรต่อไป เช่น หล่อเป็นวัสดุโลหะ ได้แก่บรอนซ์, ทองเหลือง, ทองแดง

และ ซีเมนต์ ฯลฯ

วัสดุบางชนิด เหมาะแก่การแกะสลัก เช่น ไม้, หิน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการนำเอาวัสดุมาใช้ในการทำงานประติมากรรมนั้น มีขอบข่ายกว้างขวางมากอันเป็นผลจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเจริญขึ้น

ข้าพเจ้าเองมีความคิดว่า วิธีการทำงานในโครงการวิทยานิพนธ์ชุดนี้ ทำด้วยวิธีการปั้นด้วยดินเหนียว (Modeling) เพราะเหตุว่าการเพิ่มและลดปริมาณ ทำให้สะดวก แต่ก็ต้องผ่านกรรมวิธีหล่อด้วยวัสดุพลาสติก ซึ่งทำให้การคงสภาพของรูปทรงประติมากรรมอยู่ได้ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาลักษณะของปริมาตรและพื้นผิว ของโลหะบรอนซ์ที่มันวาวของพระพุทธรูป ทำให้ข้าพเจ้ามองเห็นการประสานกลมกลืนระหว่างคุณสมบัติของโลหะที่มีพื้นผิวที่เรียบง่ายมันวาวกับเนื้อหาของรูปทรงพระพุทธรูปอัน เป็นสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนานั้น ได้เป็นอย่างดี

เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าคิดว่าโลหะบรอนซ์ เป็นวัสดุที่ข้าพเจ้าปรารถนาที่จะนำมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานซึ่งจะช่วยเน้นคุณค่าในงานประติมากรรมและสื่อความหมาย ที่เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับคุณธรรมแห่งชีวิตได้

วิธีการสร้างสรรค์

ข้าพเจ้าได้รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าคลี่คลายให้มีลักษณะเรียบง่าย และทดลองจัดองค์ประกอบเพื่อค้นหารูปทรงตามความรู้สึก ความคิด จินตนาการ ของตนเอง โดยคำนึงถึงกฎแห่งความสมดุลย์ ความกลมกลืน จังหวะลีลา ของทัศนธาตุ ที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์ ด้วยการนำเอาโครงสร้างที่มีความรู้สึก เป็นแกนหนึ่งในแนวตั้ง อยู่ตรงกลาง เพื่อให้เกิดความเคลื่อนไหวรอบ ๆ แกนนั้น เป็นความสมดุลย์แบบสองข้าง เท่ากัน (Symmetry) จากฐานสี่ยอด

ฐานส่วนล่าง เปรียบเสมือนสิ่งทีรองรับ เป็นบ่อเกิดเพื่อความมั่นคงแข็งแรง ข้าพเจ้าคิดว่าคนเราเกิดมาก็ต้องมีฐานรองรับ คือ พ่อ แม่ บรรพบุรุษ และจะดำเนินชีวิตก้าวไปข้างหน้า จะต้องยืนได้อย่างมั่นคง สัมผัสประสบการณ์อย่างเพียงพอ ความเคลื่อนไหว ในผลงานประติมากรรมของข้าพเจ้าก็เช่นกัน เป็นการผสมผสานของทัศนธาตุ ที่ถูกนำมาใช้ เพื่อแสดงอารมณ์อันสุนทรีย์มีจังหวะของการรับช่วง จากส่วนล่างถึงส่วนบน ให้ความประสานสัมพันธ์กันระหว่างปริมาตรกับพื้นที่ว่าง (Space) ไปรอบ ๆ แกนที่ตั้ง ในแนวตั้งอันเดียวกัน เปรียบเสมือนสิ่งยึดเหนี่ยวอันเดียวกันของชีวิต

คุณงามความดีและความงามนั้น เป็นนามธรรม เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกรูปทุกนามปรารถนา เพื่อส่งผลให้จิตใจสูงส่งอันจะนำไปสู่ความมีคุณธรรมที่ฝังรากลึกแห่งจิตใจ เพื่อเป็นแสงสว่างนำทางการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า ข้าพเจ้าได้อาศัยการค้นหาโครงสร้างขององค์ประกอบที่สมบูรณ์มี เอกภาพ เพื่อการสื่อความหมายแห่งนามธรรมดังกล่าว

การก่อตัวของปริมาตร และลักษณะอาการของความสัมพันธ์ของ Space มุ่งเน้น เพื่อให้เกิดความเคลื่อนไหวที่มั่นคง เฉียบพลัน และอ่อนช้อยนุ่มนวลในบางจังหวะรับช่วงกันจากส่วนล่างถึงส่วนบนรอบ ๆ แกนในแนวตั้งตั้ง ส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกของการเคลื่อนไหว จากส่วนล่างสู่เบื้องบน หรือรอบแกนกลางสู่จุดยึดเหนี่ยวอันเดียวกันของรูปทรง

ข้าพเจ้าได้ควบคุม โครงสร้างของรูปทรงที่มีเส้นแกนในแนวตั้ง การก่อตัว และ

วพ
NB
1023
526
2529

ความเคลื่อนไหวของปริมาตรตามกฎเกณฑ์แห่งการประสานกลมกลืน มีจังหวะแบบสองข้างเท่ากัน (Symmetry) ซึ่งข้าพเจ้าได้นำลักษณะของโครงสร้างส่วนรวม มาจากลักษณะของใบเสมาที่ตั้งได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เพื่อช่วยเน้นคุณค่าและการสื่อ ความหมายในผลงานประติมากรรมให้เด่นชัดยิ่งขึ้น ข้าพเจ้าได้อาศัยความแผ้วเบาของเส้น จากลักษณะของศิลปไทยนำมาประกอบของโครงสร้างใหญ่

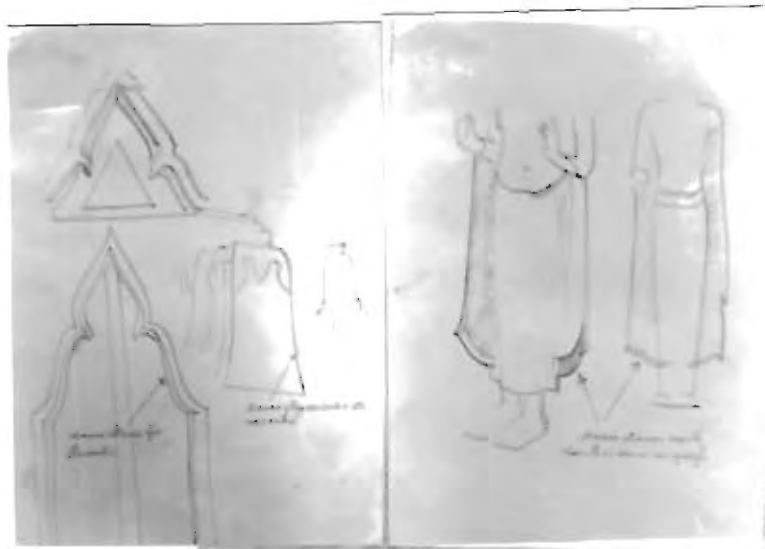
การสร้างสรรครูปทรงโครงการวิทยานิพนธ์ของข้าพเจ้าชุดนี้ข้าพเจ้าถ่ายทอดความคิดอารมณ์ ความรู้สึกของข้าพเจ้า โดยการวาดเส้น (Sketch Drawing) แล้วจำลองเป็นรูป 3 มิติด้วยดินขนาดเล็ก เพื่อค้นหาความกลมกลืนขององค์ประกอบของโครงสร้าง และขยายขนาดสัดส่วนตามต้องการ อันจะนำไปสู่ขั้นตอนของการทำ งานสร้างรูปทรงที่มีคุณค่า และสื่อความหมาย รวมทั้งขบวนการของการนำเอาวัสดุที่ คงสภาพของรูปทรงประติมากรรมต่อไป

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

000612

24 พ.ย. 2529

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ ๑ : วาดเส้นแสดงแหล่งกำเนิดที่นำมาใช้

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 2 : วาดเส้นเพื่อกันหารูปทรง

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 3 : วาดเส้นเพื่อค้นหารูปทรง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 4 : วาดเส้นเพื่อกันหารูปทรง

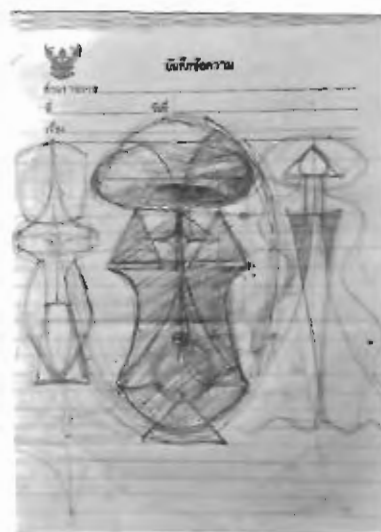
มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 5 : วาดเส้นเพื่อค้นหารูปทรง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 6 : วาดเส้นเพื่อกันหารูปทรง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 7 : ภาพจำลองขนาดเล็ก

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 8 : ภาพจำลองขนาดเล็ก

สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 1

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 9 : ภาพจำลองขนาดเล็ก

สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 2

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 10 : ภาพจำลองขนาดเล็ก

สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 3

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ ๑๑ : ภาพจำลองขนาดเล็ก

สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 4

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 12 ภาพจำลองขนาดเล็ก

สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 5

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 13 : สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 1

สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 1

โครงสร้างของรูปทรงมีลักษณะเป็นซุ้ม ข้าพเจ้าได้นำรูปทรงของซุ้ม เรือนแก้ว มาคลี่คลายเป็นปริมาตรที่เรียบง่ายและเจาะช่องว่าง (Space) ให้มองทะลุผ่านไปอีก ด้านหนึ่งของรูปทรงตรงส่วนกลางประกอบด้วยปริมาตรขนาดเล็ก ซึ่งข้าพเจ้าได้คลี่คลายมาจากโบสถ์มา เป็นการแสดงให้เห็นถึง รูปทรงเล็กที่ถูกเน้นด้วยช่องว่างภายใน ได้เด่นชัด เป็นส่วนสำคัญอันเป็น สัญลักษณ์ของความดีงาม เปรียบดั่งเกษรของดอกไม้ ที่ห่อหุ้มด้วยกลีบภายนอก หรือองค์พระประธานที่ประดิษฐานภายในโบสถ์, วิหาร

การประสานกันของเส้นในองค์ประกอบของรูปทรง จากส่วนล่างที่เป็นฐานรองรับสู่ส่วนบนสุดให้มีความสมดุลย์ แบบ Symmetry ซึ่งให้ความรู้สึกที่สงบนิ่ง

การเคลื่อนไหวของ Space จากภายนอกสู่ภายในของรูปทรง อันเป็นผลเนื่องมาจากมิติของแผ่นระนาบโค้ง (plane) และลีลาของเส้นที่อ่อนช้อย ทะลุเชื่อมโยงสัมพันธ์กับรูปทรงภายใน

จากขบวนการของการสร้างสรรค์ ข้าพเจ้าได้คลี่คลายรูปทรงของเรือนแก้ว เป็นแผ่นระนาบโค้ง ให้มีสัดส่วนที่สูงในทางตั้งเชื่อมโยงกับเสาที่ขนานทั้งสองข้าง ข้าพเจ้าได้สลาย รูปทรงเดิมให้มีลักษณะที่โค้งนูนเรียบง่าย บางส่วนยังคงลักษณะเดิม เช่น ส่วนที่เป็นรูปทรงของโบสถ์มา และเส้นโค้งของจั่ว เรือนแก้ว เอนลาดมาเชื่อมกับส่วนฐานไว้

ความสมดุลย์ของ ปริมาตรใหม่ ที่รองรับด้วยฐานให้ความรู้สึกที่หนักแน่นมั่นคง เส้นของซุ้ม เรือนแก้ว และช่องว่างที่เจาะทะลุผ่านให้ความรู้สึกที่ผ่อนคลาย รูปทรงโบสถ์มา ตั้งอยู่ตรงกลางของรูปทรงให้ความรู้สึกเป็นศูนย์กลาง เป็นจุดยึดเหนี่ยว ของรูปทรง เปรียบเสมือนจุดรวมจิตใจที่สงบ ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งคุณงามความดี

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 14 : สัญลักษณ์ของคุุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 2

สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 2

โครงสร้างที่สำคัญของรูปทรง ประกอบด้วยปริมาตรใหญ่ของเสาในแนวตั้งตั้ง อยู่ตรงกลาง รองรับด้วยฐานสามเหลี่ยมที่มีจุดยอดยึดรวม ภายในเส้นแกนตั้ง ของ ปริมาตรใหญ่ส่วนกลางของรูปทรงมีปริมาตรโค้ง เป็นปีกเคลื่อนไหวออกด้านข้างทั้งสอง เท่า กันจากส่วนเชิงฐาน ถึงช่วงคอ ซึ่งข้าพเจ้าได้คลี่คลายมาจากรูปทรงของศาลับดร ที่ กลมมน อันเป็น สัญลักษณ์อย่างหนึ่งของพิธีกรรมของพระสงฆ์ โดยการเพิ่มปริมาตร ให้ มีความหนาที่มั่นคง (Solid) แต่ได้ใช้แผ่นระนาบโค้งมาประกอบ ทำให้ความ เคลื่อน ไหว ของเส้นโค้งมนมาบรรจบปริมาตรใหญ่ตรงช่วงคอของรูปทรง ปริมาตรใหญ่ ของ เสากลางในรูปทรงนี้ ข้าพเจ้าได้คลี่คลายมาจากลักษณะของพระพุทธรูปในอริยบท ยืน มีชายผ้าจีวรคลี่เฉียงลาดออกทั้งสองข้าง ให้ความรู้สึกนิ่ง, สงบ, มั่นคง รูปทรง ใหม่ที่เกิดขึ้น เป็นการผสมผสานระหว่างข้อมูลที่ได้จากรูปทรงของศาลับดร กับรูปทรง ของพระพุทธรูป นอกจากนี้ ข้าพเจ้ายังได้คลี่คลายปริมาตรส่วนบนสุดของรูปทรง มา จากคอกบัว ซึ่งเริ่มจะผลิบาน อันเป็น สัญลักษณ์ที่สื่อความหมายแห่งความดีงาม

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 15 : สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 3

สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 3

โครงสร้างส่วนรวมของรูปทรง มีการก่อตัวของปริมาตรออกจากเส้นแกนตั้งตรงกลางทั้งสี่ทิศ จากส่วนเชิงฐานล่าง ถึงตอนช่วงกลางของรูปทรง เป็น ปริมาตรใหญ่ ซึ่งข้าพเจ้าได้คลี่คลายมาจากกลีบของดอกบัว ห่อหุ้มปริมาตรส่วนบนอยู่ ทั้งสองข้าง ปริมาตรส่วนบนมีลักษณะกลมมน ตรงส่วนยอดคงลักษณะของเส้นที่คลี่คลายมาจากใบเสมา ส่วนล่างของรูปทรงเพิ่มความคมชัดของเหลี่ยมสัน เพื่อเน้นลักษณะกลีบของดอกบัวให้เด่นชัดขึ้น เชื่อมกับปริมาตรที่โค้งดิ่งส่วนบน ตรงกลางของปริมาตรช่วงบน มีการเจาะพื้นที่ว่าง (space) ทะลุผ่านทำให้เกิดอาการครึ่งของโครงสร้างภายใน ที่มีผลต่อปริมาตรโค้งภายนอกอย่างมั่นคง และผ่อนคลายของปริมาตรที่บด้น (solid) ซึ่งอยู่ส่วนบนให้เบาบางลงอีกส่วนหนึ่ง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 16 : สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 4

สัญลักษณ์ของคฤธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 4

ลักษณะองค์ประกอบของรูปทรงแบ่งออกเป็นสาม ส่วน เชิงฐาน ส่วนกลาง และ ส่วนบน ข้าพเจ้าได้คลี่คลายลักษณะขององค์ระฆัง อันเป็นโครงสร้างส่วนหนึ่งขององค์เจดีย์มาผสมผสานกับลักษณะของพระพุทธรูปประทับยืนมาใช้ในปริมาตรใหญ่ แต่ยึดรูปทรงให้สูงขึ้นรองรับด้วยฐานที่มั่นคงตรงกลางขององค์ระฆังที่เป็นปริมาตรใหญ่ใช้เส้นภายใน ที่คมชัดจากใบเสมาประกอบกันขึ้น เพื่อให้เกิดการผลักระยะของแผ่นระนาบมีลักษณะ ที่ชัดเจนของ แผ่นระนาบนูนทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ (เป็นลักษณะที่นิยมนำมาเป็นส่วนยอดของเจดีย์ในสมัยสุโขทัย) เปรียบเสมือนจุดรวมของปริมาตรใหญ่

ส่วนบนสุดของรูปทรง เป็นปริมาตรคล้ายรูปทรงหมายเลข 2 คือ มีลักษณะเป็นกลีบของดอกบัวที่เพิ่มปริมาตรให้ทับซ้อนท่อนุม เกษรไว้ในลักษณะที่สมดุลย์ แบบ Symmetry อันเป็นลักษณะของความสมดุลย์ที่นำมาใช้กำหนดโครงสร้างทุก ๆ รูป เพื่อ การสื่อความหมายของความรู้สึกที่สงบนิ่งมั่นคงของรูปทรงประติมากรรมของข้าพเจ้าได้

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 17 : สัญลักษณ์ของคุณธรรมแห่งชีวิตหมายเลข 5

สัญลักษณ์ของอุตสาหกรรมแห่งชีวิตหมายเลข 5

เส้นโครงสร้างแกนภายในที่ดิ่งนิ่ง (Static) ยังคงมีลักษณะไว้เช่นเดิมแต่ข้าพเจ้าพยายามควบคุมรูปทรงให้มีอาการเคลื่อนไหวของเส้นที่ก่อตัวจากภายในแกนเลื่อนไหลสู่ภายนอก ทำให้เกิดแผ่นระนาบโค้งเข้าออกภายนอกและภายในได้ชัดเจนขึ้นลักษณะของปริมาณใหญ่ ข้าพเจ้าได้คลี่คลายจากทรงท่มข้าวมินท์ และดอกบัวตูม โดยการเพิ่มปริมาณให้มีความหนาขึ้นเผยให้เห็นเกษรภายในตรงกลาง และมีเส้นกลีบที่เรียวเล็ก สู่ส่วนบนของรูปทรงซึ่งถูกรัดตรึงสู่แกนโครงสร้างภายใน ทำให้เกิดความรู้สึกที่เหนียว รឹងของเส้นและปริมาณ ระหว่างส่วนล่างกับส่วนบนยึดเหนี่ยวอยู่ในแกนโครงสร้าง ที่อยู่ในแนวตั้งนิ่งอันเดียวกัน ซึ่งเปรียบเสมือนแกนหรือจุดอันเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวแห่งจิตใจที่มั่นคง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

อุปสรรคและปัญหาของการสร้างสรรค์

การศึกษาในโครงการวิทยานิพนธ์ของข้าพเจ้า ได้อาศัยโครงสร้างส่วนรวมของรูปทรง จากศิลปวัตถุ โบราณสถาน เป็นข้อมูลในการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมที่ผสมผสานกับความคิด และจินตนาการส่วนตัว ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว มีปัญหาที่เกิดขึ้นดังนี้คือ :-

1. สัญลักษณ์ต่าง ๆ จากศิลปวัตถุโบราณสถาน ที่ได้ศึกษามานั้นมีรูปแบบเฉพาะตัว ถึงแม้ว่าจะมีการพัฒนาให้สมบูรณ์ขึ้น แต่ก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อสนองตอบ ด้านความเชื่อ ความศรัทธาต่อศาสนาและพิธีกรรมในวงจำกัด เป็นรูปแบบที่หยุดนิ่ง กลายเป็นแบบประเพณีไป สำหรับการสร้างสรรค์รูปทรงประติมากรรมของข้าพเจ้านั้นมีปัญหาจากการค้นหาแบบใหม่ เป็นการค้นหาลักษณะของนามธรรมอันเกี่ยวข้องกับ คุณธรรม

ความดีงามที่แฝงเร้นอยู่กับศิลปวัตถุโบราณสถานนั้น เป็นสิ่งที่ยุ่งยากซึ่งต้องอาศัยเวลาศึกษาอย่างเพียงพอ

2. การรวบรวมข้อมูลที่น่ามาใช้ในการสร้างสรรค์ จำเป็นจะต้องเลือกสรรค้ผ่านการศึกษาค้นคว้า โดยการมองย้อนกลับไปในอดีต ไม่ว่าจะเป็นขนบธรรมเนียม ประเพณีของสังคม ฯลฯ เพื่อที่จะได้แก่นแท้อันเป็นเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับจุดประสงค์ของโครงการวิทยานิพนธ์ของข้าพเจ้า

3. ปัญหาที่เกิดจากการนำ สัญลักษณ์มาใช้ในการทำงานประติมากรรมของข้าพเจ้า จำเป็นจะต้องผ่านขั้นตอนของขบวนการสร้างสรรค์รูปทรง (Structural Organization) เพื่อลดความเป็น สัญลักษณ์เดิมและผสมผสานกับส่วนที่เกิดจากจินตนาการให้เกิดเอกภาพในรูปทรงใหม่ อันจะนำไปสู่การสื่อความหมาย และคุณค่าตามความคิด ความรู้สึกส่วนตัว

4. ปัญหาทางด้านเทคนิคและวัสดุ การใช้เทคนิคและการนำเอาวัสดุมาใช้ในการทำงานประติมากรรมของข้าพเจ้านั้น เกิดขึ้นพร้อมกับความคิดครั้งแรก ข้าพเจ้ามีความปรารถนาอย่างยิ่งที่จะนำเอาวัสดุโลหะ เช่น บรอนซ์ มาใช้ในการทำงาน ซึ่งเป็น

วัสดุที่คงสภาพของรูปทรงได้อย่างถาวร และเหมาะสมกับลักษณะพื้นผิวที่เรียบง่ายอันจะนำไปสู่การสื่อความหมาย และมีคุณค่าในตัวผลงานประติมากรรมได้

จากการทำงานของข้าพเจ้า ต้องผ่านขั้นตอน วิธีการปั้นด้วยดินเหนียวซึ่งสะดวกในการเพิ่มและลดปริมาตรได้ตามต้องการนั้น จะต้องถอดพิมพ์หล่อเป็นวัสดุพลาสติก อันเป็นวัสดุที่สามารถคงสภาพของรูปทรงอยู่ได้ แต่ไม่มีความคงทนถาวร และมีคุณค่าของวัสดุในด้านศิลปะน้อยเป็นเพียงวัสดุที่จำลองความคิดเป็นรูปทรงไว้เท่านั้น เพื่อจะนำไปสู่ขบวนการหล่อโลหะบรอนซ์ ในขั้นตอนต่อไปซึ่งข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะทำสำเร็จในโครงการวิทยานิพนธ์ชุดนี้ได้

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บทที่ 3

สรุป

การศึกษาค้นคว้า ในการสร้างสรรค์งานประติมากรรมตาม โครงการวิทยานิพนธ์ ของข้าพเจ้า เป็นการศึกษาเพื่อการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมที่แสดงเนื้อหา อัน เป็นนามธรรม ซึ่งได้จากการศึกษาค้นคว้า ศิลปวัตถุ, โบราณสถาน อันเป็นผลจากความ เชื่อความศรัทธาต่าง ๆ เช่นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ศิลปวัตถุ โบราณสถานเหล่านี้ เป็นสิ่งที่แฝงเร้นไว้ด้วยร่องรอยแห่งการดำเนินชีวิต แสดงถึงคุณธรรม และความงาม ความดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ถูกพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี และ วัฒนธรรมอันดีงาม

ข้าพเจ้าสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรม เพื่อการสื่อความหมายในลักษณะของ สัญลักษณ์ อันใหม่ที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิด อารมณ์ความรู้สึกส่วนคนที่ประทับใจ ซึ่งแฝงไว้ด้วยคุณธรรมอัน เป็นคุณงามความดี แห่งการดำเนินชีวิต

ภาค เอกสารนี้เป็นส่วนประกอบของโครงการ ซึ่งชี้แนะให้เห็นถึงขั้นตอน ของ ความคิด ขบวนการสร้างสรรค์อย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ทราบถึงจุดเริ่มต้นของความคิด ใน การสร้างสรรค์และวิธีการอันจะทำให้ทราบถึงจุดประสงค์ในการสื่อความหมาย ในผลงาน ประติมากรรม ซึ่งเป็นผลงานจริงของข้าพเจ้าในโครงการนี้ได้ถูกต้อง

ข้าพเจ้าคิดว่าแนวทางนี้เป็นแนวทางหนึ่งในการศึกษาค้นคว้าการสร้างสรรค์ ผลงานประติมากรรมทำให้ข้าพเจ้ามีโลกทัศน์ที่กว้างขวางขึ้น และพัฒนาการสร้างสรรค์ผลงาน ที่เป็น เอกลักษณ์ส่วนคนในอนาคต

บรรณานุกรม

สมพร อยู่โพธิ์, กำเนิดพระพุทธรูป, พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงาน
พระราชทานเพลิงศพ คุณหญิง สุรเสนา (หมอบ กำภู) ท.จ. ณ. เมรุวัด ชาติทอง
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์ จำกัด, พ.ศ. 2524 , หน้า 84.

น. ณ ปากน้ำ, ศิลปบนใบเสมา, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ,
พ.ศ. 2524 .

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ประวัติการศึกษา

ชื่อ สกุล	นายธงศักดิ์ หงษ์แหง เกิดวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2493
วุฒิการศึกษา	ปริญญาตรีศิลปบัณฑิต (ประติมากรรม) เกียรตินิยมอันดับ 2 คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ประสบการณ์	การแสดงผลงานศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 23, 31 การแสดงผลงานศิลปกรรมรอบ 1 ปี ทอศิลป์พระศรี การแสดงผลงานประติมากรรม ของสมาคมประติมากรไทย การแสดงผลงานของกลุ่ม "White"
รางวัล	รางวัลที่ 3 การประกวดประติมากรรมเพื่อติดตั้งหน้าตึก ธนาคารศรีนคร รางวัลเกียรตินิยมอันดับ 3 เหรียญทองแดง ประเภทประติมา กรรม จากการแสดงผลงานศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 31 ได้รับทุนฝึก อบรมจากโครงการ ของ SPAFA ณ ประเทศฟิลิปปินส์

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่งมอบลิขสิทธิ์